

**Dichter tegen het tijdvak :  
Menno Wigman en *Dit is mijn dag***

Cursus: Paul van Ostaijen, criticus  
Docent: Prof. Dr. G. Buelens  
Cursuscode: 200600129  
Opleiding: NT&C – Nederlandse Taal & Cultuur

20 maart 2007

Peter Nieuwenhuizen (8404518 deeltijd)

‘De tijdvakdichter is een man, die, zonder nadenken te ver gaat en voor wie dit te-ver-gaan alleen, bij het dichten, “Zweck der Übung” is’.<sup>1</sup> Gaan deze woorden van Paul van Ostaijen ook op voor een eigentijdse dichter als Menno Wigman (1966), van wie onlangs de derde poëziebundel *Dit is mijn dag* is gepubliceerd? Is Wigman een tijdvakdichter of een exponent de huidige dichtersgeneratie? Wigman heeft met eerdere bundels een stevig fundament gelegd voor zijn poëtica: na zijn debuutbundel *’s Zomers stinken alle steden* uit 1997 en vervolgens *Zwart als kaviaar* uit 2001, waarvoor hij de Jan Campertprijs ontving, laat zijn derde bundel een nog klassiekere dichtstijl zien. Wigman is een man die schaaft en sleutelt aan zijn werk, die op zoek is naar de symmetrie: hij is een poëet die dichten als ambacht ziet, waarbij geen plaats is voor speelse noviteiten of vrije verzen. Strakke vorm is voor hem de bezwering van de voortschrijdende tijd. De tijd, de dood en de leegte zijn thema’s in zijn werk, waarmee hij niet naadloos aansluit bij dichters van zijn tijdvak. Als gekeken wordt naar een dwarsdoorsnede van de gedichten uit datzelfde jaar, dan valt op hoeveel diverse thema’s ten grondslag liggen aan de gedichten van dat jaar.<sup>2</sup> Dichters schrijven bijvoorbeeld over natuur (Holtrigter, Keteleer, Scholten), eten (Janssen), de dichtkunst zelf (De Bruyn, Wijnberg), steden (Tentije) en geloof (Nasr, Wijnberg), maar Wigman concentreert zich op de eenzaamheid en het spleen, de chaotische onrust en onlust in de grote stad. Wigman heeft geen bijzonder thema waarbij hij zijn tijdvakgenoten voorbij streeft: met zijn thematiek is hij een navolger van bijvoorbeeld Verlaine en Baudelaire. Het lijkt of Wigman door de keuze van dit klassieke onderwerp zich bewust afzet tegen zijn tijdvakgenoten.

De schrijver, vertaler en bloemlezer Wigman is een opposant van de vrije woordenvloed, de parlando stijl en de opsommingspoëzie, die aangetroffen kunnen worden bij tijdgenoten. Ramsey Nasr experimenteert vrijelijk met vorm in *Toen herfst met winter begon*, net als Arjen Duinker met *De Wereld*. K.Michel laat een parlando stijl zien in *Een vis die dorst* en Pieter Boskma maakt van zijn poëzie bijna proza in *Toen zag ik je verlegen*. Wigman hanteert daarentegen een strakke opbouw in zijn gedichten, meestal bestaande uit terzinen en disticha. Vier gedichten hebben een opbouw van aflopend vijf, vier drie en twee strofes: Wigman brengt zo eenheid via een vormvast experiment in zijn verschillende gedichten.

---

<sup>1</sup> Paul van Ostaijen in zijn essay ‘Henri Bruning en Albert Kuyle’, gepubliceerd in *Vlaamsche Arbeid* 21 (1926), p.240-247. Alle citaten van Van Ostaijen komen uit dit artikel.

<sup>2</sup> Voor een representatieve vergelijking is geraadpleegd: *De 100 beste gedichten van 2004* (Amsterdam: 2005), samengesteld door de Nijhoff-, Van Ostaijen- en Lucebert-kenner Thomas Vaessens. In deze bundel zijn van 49 dichters gedichten geselecteerd. Alle genoemde moderne dichters en gedichten komen uit deze bundel. Wigman is hierin ook vertegenwoordigd met twee gedichten uit de bundel *Dit is mijn dag*, namelijk *Telefunken* en *Levensloop*.

Hij heeft zijn bundel ingedeeld via een uiterst symmetrische opbouw, bestaande uit zeven afdelingen van respectievelijk 1, 5, 7, 5, 7, 5 en 1 gedichten, met het gedicht *Spleen* als centraal gedicht, waarmee alle aandacht naar dit thema getrokken wordt.

Wigman bezondigt zich niet aan de oppervlakkige overdrijving die kenmerkend is voor tijdvakdichters: in een enkel gedicht slechts treffen we kort na elkaar wat gezochte woorden aan die de kilte en leegheid moeten accentueren: het gedicht *Tot besluit* spreekt over copyrettes, verhuisberichten, bankafschriften, huurcontracten en Vinexwijken. Hiermee lijkt de dichter schijnmodern: Paul van Ostaijen spreekt in dit verband over het ‘organies’ en ‘niet axiomaties’ opnemen van deze beelden. Wigman lijkt te zoeken naar een vervreemdend effect, terwijl hij deze toch bedt in een klassieke dichtvorm. Hij doet dit met mate, waardoor hij geen ware exponent lijkt te zijn van de mateloze tijdvakdichters. Een enkele keer glipt er gezochte en overdreven beeldspraak in zijn verzen, zoals ‘verkouden taxi’s’ en ‘er drijven lege taxi’s door de regen’ in *Hotelnacht* of ‘uitgeputte gordijnen’ in *Monogram* en ‘wodkawitte stem’ in *Rauwkost*. De meeste beeldspraak van Wigman is echter invoelbaar: ‘argeloze sneeuw’, ‘mist van tranen’, ‘dom verdriet’, ‘verwarde vingers’ of ‘verveeld station’.

Wigman speelt ook op klassieke manier met klankrijm, binnenrijm en ritme. In het centrale gedicht *Spleen* klinken kort na elkaar de oe-klanken in: Irkoetsk, droever, roebel, hoogmoedig, oerknal, warmbloedig. Klanken die zwanger zijn van zwaarmoedigheid. ‘Wilde wijn, er zal geschater zijn’ (*Ik weet dat het er is*). Als in een aloud rederijkersrondeel herhaalt Wigman beginregels (*Een soort thuiskomst*, *Tot besluit*) of fragmenten van zinnen, waarmee de lezer gestuurd wordt in het begrijpen van het gedicht.

Voor zijn verzen kiest Wigman ook vaak de cadans van de klassieke vijfvoetige jambe (‘Oktober is het Irkoetsk van het jaar’ in *Spleen*). Hij zoekt niet als een tijdvakdichter de grenzen op van de gangbare poëtische vrije versvorm, maar kiest voor strakke regelmaat. Ook in de beginregel van een aantal gedichten komt een gangbare poëtische vorm voor, namelijk een aanhef: ‘lichaam, mijn lichaam’ (in het gelijknamige gedicht), ‘nichtje, wild honingnichtje’ (in *Nichtje*), ‘genoeg, genoeg’ (in *Onbegonnen werk*), ‘een wesp, een sluipwesp’ (in *Sluipwesp*). In de honderd beste gedichten die in hetzelfde jaar geschreven zijn, komt zo’n aanhef niet voor. Wigman is duidelijk een klasse apart, hij zoekt een eigen weg die gevormd is door de klassieke dichtvorm.

Paul van Ostaijen geeft aan dat de tijdvakdichter zich terdege bewust is van de tijdgeest: ‘de tijdvakdichter is op angstvallige wijze daarop attent het tijdvak in zijn gedichten te realiseren en door deze angstvalligheid stelt hij zich buiten de voorwaarde van de lyriek, die overgave

aan de genade is'. Bij Menno Wigman is van een krampachtig conformeren aan het tijdvak geen sprake: hij neemt als het ware zelfs stelling tegen de vrije versvorm door zich in een traditioneel keuslijf te persen. Hij zoekt zijn oppositie niet in een oppervlakkige woordkeus of thematiek, maar kiest bewust voor een systematisch klassieke opbouw van zijn verzen. Hij is hiermee, afgezet tegen zijn tijdgenoten, oorspronkelijk, maar in het licht van de lange poëtische traditie niet erg verrassend.

In zijn bundel is er toch wel een bijzonder afwijkend gedicht aan te treffen. Het gedicht *Erratum* is een gedicht dat niet past in het geheel. Het gedicht is zoals de titel al aangeeft, een min of meer letterlijk erratum zoals dat in het tijdschrift *Revisor* gestaan kan hebben.

### **Erratum**

Twee illustraties  
bij het artikel  
van Tom van Deel  
over tekeningen  
van Van Geel  
in *De Revisor* # 4  
zijn verkeerd  
afgedrukt.  
De afbeelding  
op blz.54  
linksboven  
staat op zijn kop:

etc.

Het detoneert in de opbouw van de bundel en mist de poëtische zeggingskracht en lyriek die de andere gedichten wel hebben. Wigman neemt zijn eigen poëzie op de korrel: alledaags gangbaar proza wordt tot poëzie gebombardeerd, zonder dat 'de vonk uit het samenstoten der woorden' (Paul van Ostaijen) overkomt en aanzet tot lyrische ervaring. Iets dergelijks treffen we ook aan bij tijdgenoten van Wigman: K.Michel dicht bijvoorbeeld in zijn gedicht *Een vis die dorst*:

Als iedereen nou even zijn versie opschrijft, okay?  
Okay.  
Okay.  
Okay.  
Geef even door.  
Dank je.  
Dank je.  
Dank je.  
Merci.  
Ik heb hier.

Lees jij het voor of ik?

O, nou, doe jij maar.

etc

In het gedicht *Erratum* betoont Wigman zich dus wel een dichter die niet onderdoet voor zijn tijdgenoten en wellicht gaat hij zelfs even te ver door een werkelijke prozatekst af te drukken als gedicht, terwijl K.Michel mogelijkwerwijs een transcript van een gesprek bewerkt heeft tot een (langer) gedicht. Even is Wigman recalcitrant: hij komt in opstand tegen het door hemzelf aangelegde keurslijf van strakke versvorm, maar het blijft bij één gedicht, een uitzondering.

Nog een bijzonderheid valt op te merken als gelet wordt op de positie van het lyrisch-ik. In de meeste gedichten van tijdgenoten en van Wigman zelf is deze lyrisch-ik aanwezig, maar in één gedicht (*Telefunken*) gaat Wigman verder. De 'ik' is hier een afgedankte televisie, die terugziet op zijn leven. 'Straks word ik opgehaald en sterven kilo's/ dode uren op de stortplaats met mij mee'. Het is een wonderlijke en gezochte personificatie, waarmee Wigman een grens overschrijdt als ware hij een tijdvakdichter, maar hij bouwt zijn gedicht wel weer keurig op in disticha met binnenrijm, klankrijm en metrum. Daarmee valt het doek voor Wigman als tijdvakdichter. Wigman gaat niet 'zonder nadenken te ver' zoals Ostaijen schreef, maar hij gaat welbewust te werk: klassiek georiënteerd in strakke versvorm, met rijm en ritme die natuurlijk aandoen, maar waaraan geschaafd is tot het optimaal lopende vers bereikt is.

Zo af en toe prikkelt Menno Wigman even, stapt out-of-the-box en ontsnapt aan zijn tijdvak, maar keert gevoeglijk weer terug in zijn wereld van beheerste poëzie, waarmee hij zich wel onderscheidt van veel van zijn tijdgenoten. Hij kiest voor zijn thematiek de verveling, leegte en dood en de worsteling met de identiteit. In het openingsgedicht *Dit is mijn dag* mijmert de lyrisch-ik over identiteit en legt verband met het bekende beeld van de vlinder, die symbool staat voor gedaanteverwisseling. Het beeld is niet verrassend of overdreven, alleen het bewust noemen van namen om mogelijke belezenheid bij die beeldspraak te demonstreren, is overdadig: de vlinder van Tsjwang Tse. Even later volgt Wigman ook nog met namen als: Vergilius, Dido, Catullus (in *Puber*, ook over identiteit). De dichter H.H.ter Balkt doet in datzelfde jaar echter niet voor hem onder in *Anti-Canto* [23]: Keats, Byron, Apollo, Mercurius, Troje, Daphne en Hermes passeren de revue.

Concluderend kan gesteld worden dat Wigman dus niet ten volle het predikaat 'tijdvakdichter' verdient, zoals dat met de terminologie van Paul van Ostaijen bekend is geworden.

## **BIBLIOGRAFIE**

Wigman, M., *Dit is mijn dag*. Amsterdam, 2004.

Wigman, M., *'s Zomers stinken alle steden*. Amsterdam, 1997.

Wigman, M., *Zwart als kaviaar*. Amsterdam, 2001.